עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"ב מהל' מגילה הלכה ח סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרצא סעיף ח:
לג ב מיי' פ"ט מהל' ס"ת הלכה יד סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' רעח סעיף א [וטוש"ע א"ח סי' תרצא סעיף ז]:
לד ג מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה ג סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרפט סעיף ב:
לה ד מיי' פ"א מהלכות ברכות הלכה ז [טוש"ע א"ח סי' קפה סעי' א]:

◆

רבינו חננאל

אמר ר' יוחנן הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא. ומחו לה אמוחא לא אמרו לא יצא אלא בצבור. שמע מינה קורין אותה ביחיד, כרב. ושיור התפר, פי' שניח כמו אצבע ועוד בתחילת[ה] ואחר כך יתפור בגדין, הלכה למשה מסיני היא. ואוקימנא כדי שלא יקרע. ואמר ר' יוחנן אילמלא נשתייר במערה שעמד בה משה ואליהו כמלוא מחט נקב סידקית, לא יכלו לעמוד מפני האורה, דכתיב כי לא יראני האדם וחי. ומאי דכתיב ועליהם ככל הדברים, דייקינן מן עליהם, מלמד שהראהו הקב"ה למשה בסיני דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ומה שעתידין לחדש ומאי ניהו מקרא מגילה. ירושלמי הזכרם לא יסוף מזרעם, מיכן שקבעו להם חכמים מסכת. מתני' הכל כשרין לקרוא את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן. ר' יהודה מכשיר בקטן. מאן תנא חרש אפילו דיעבד לא, ואוקמה רב מתנה לר' יוסי, דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא, ר' יוסי אומר לא יצא. פירוש כיון שלא שמע הריהו כחרש לפיכך [לא יצא]. ואמרינן ודילמא מתניתין ר' יהודה היא ולכתחילה הוא דלא, הא דיעבד שפיר דמי. ודחינן קתני חרש בהדי שוטה דשמעינן מינה חרש דומיא דשוטה, מה שוטה דיעבד פסול אף חרש נמי כן. ואמרינן ודילמא הא כדאיתיה והא כדאיתיה, כלומר אע"פ ששנאם כאחד כל אחד יש לו דרך. ודחינן מדסיפא ר' יהודה ומכשיר בקטן, רישא דפסיל בקטן לאו ר' יהודה היא, דאם כן קשיא דר' יהודה אדר' יהודה. ופרקינן כולה ר' יהודה היא ותרי גווני קטן, רישא בקטן שלא הגיע לחינוך, והוא כדתנן בפרק יום הכיפורים תינוקות אין מענין אותן (לשעות) ביום הכיפורים אבל מחנכין אותן קודם שנה ושתים כדי (רגילים) [להרגילם] למצוות. ואמר ר' יוחנן בן עשר בן י"א מחנכין אותן לשעות כו'. ולפיכך פסול. אבל סיפא דקתני ר' יהודה מכשיר בקטן, הוא קטן [שלא] [ש]הגיע לחינוך מבן י"א שנה ולמעלה ולפיכך אמר כשר ואפילו לכתחילה כשר. ודחינן במאי אוקימתא למתניתין כר' יהודה, ורישא כולה דיעבד אין לכתחילה לא, (ור') אילא הא דתני חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה מני, הא ר' יהודה דאיעבד מכשיר אבל לכתחילה לא ור' יוסי לא לכתחילה ולא דיעבד מכשיר, הא דקתני תורם לכתחלה מני היא. וקשיא לן אי הכי היה לו להקשות אי הכי ליתני ר' יהודה מכשיר בקטן ובחרש. ופרקינן חדא מתרתי מותיב ליה. ומתמהינן ואלא מאי הא דתני חרש תורם לכתחילה ר' יהודה היא, אלא הא דתניא לא יברך אדם לכתחילה ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא כו'.

שיור התפר הלכה למשה מסיני. נראה דאף במגילה וכשאר ספרים בעינן שיור התפר כיון דטעמא הוי כדי שלא יקרע: **חוץ** מחרש. סתם חרש ו)הוי אינו שומע ואינו מדבר אבל חרש דהכא מדבר הוא מדקרי המגילה ופקח הוא לכל דבריו חוץ מדבר זה שצריך שישמיע לאזנו: **ורבי** יהודה מכשיר. קשה באיזה קטן מיירי אי בלא הגיע לחינוך מאי טעמא דרבי יהודה דמכשיר והא אמרינן בסוף פ' בתרא דר"ה (דף כט.) כל שאינו מחויב בדבר אין מוציא אחרים ידי חובתן ואי הגיע לחינוך מאי טעמא דרבנן דפסלי והלא כל האחרים נמי אין חייבין אלא מדרבנן וא"כ קשיא אמאי לא אמרינן דאתי דרבנן ומפיק דרבנן דהכי נמי אמרינן פ' מי שמתו (ברכות דף כ: ושם) דבן מברך לאביו אע"פ שהוא קטן ויוצא בברכתו ומוקי לה התם כגון שאכל האב כזית או כביצה דהוי שיעורא דרבנן ואתי קטן שחיובו דרבנן ומפיק האב שלא אכל אלא שיעורא דרבנן ואמאי לא אמרינן כן במגילה וכן בפ' לולב הגזול (סוכה דף לח: ושם) דאמר אין קטן מוציא [בקריאת הלל] ועונין אחריו מה (ב) שהן אומרים מאי שנא מברכת המזון וי"ל דלעולם מיירי בקטן שהגיע לחינוך ואפ"ה פסלו רבנן משום דמגילה ליכא חיובא אפילו בגדולים אלא מדרבנן וקטן אין מחויב אלא מדרבנן אפילו בשאר מצות ובגדול ליכא אלא חד דרבנן במגילה שהרי בשאר מצות הוא חייב דאורייי' * ולא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן אבל הכיא דבהמ"ז מיירי שהקטן אכל כדי שביעה דהוי חיובא דאורייתא וליכא אלא חד דרבנן ומפיק האב שלא אכל אלא שיעורא דרבנן ומ"מ קשיא דקאמרינן ו)דרב ששת ורב יוסף אמרי אגדתא בלילי פסחים ומוציאין האחרים משום דסברי מצה בזמן הזה דרבנן ולפי מה שפירש' קשה היכי אתו אינהו דהוו תרי דרבנן דהא סומא פטור מלומר האגדה ומפקי האחרים דחייבים מיהא דרבנן וליכא בהו אלא חד דרבנן * וי"ל דסומא עדיף מקטן שהרי נתחייב כבר מדאורייתא משא"כ בקטן(ה): **ודלמא** ר' יהודה היא. * משום דפסיק התם כרבי יהודה דחיק לאוקומי מתני' כוותיה: **אלא** הא דתניא לא יברך אדם ברכת המזון בלבו. קשיא היכי מדמינן ברכת המזון לקריאת שמע בשלמא מגילה איכא למימר דסבר כמאן דאמר דצריך בקריאת שמע השמעת אוזן וסבר דתקינו רבנן מגילה כעין דאורייתא אבל ברכת המזון דהוי דאורייתא ולא כתיב ביה שמע מנלן לתקן ביה דצריך שישמיע לאזנו ויש לומר דקים ליה דגמרינן ברכת המזון מקריאת שמע:

ולא

הכתובה בין הכתובים אמר ליה הרי אמרו הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא ומחו לה אמוחא [א]בצבור שנו ואמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן שיור התפר הלכה למשה מסיני ומחו לה אמוחא ולא אמרו [ב]אלא כדי שלא יקרע ואמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן אלמלי נשתייר במערה שעמד בה משה ואליהו כמלא נקב מחט סדקית לא היו יכולין לעמוד מפני האורה שנאמר [1]כי לא יראני האדם וחי ואמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן מאי דכתיב [2]ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר [ד]מלמד שהראהו הקב"ה למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ומה שהסופרים עתידין לחדש ומאי ניהו מקרא מגילה: **מתני'** [ה]הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן ר' יהודה מכשיר בקטן: **גמ'** מאן תנא חרש דיעבד נמי לא אמר רב מתנה ר' יוסי היא דתנן [ו]הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא רבי יוסי אומר לא יצא וממאי דרבי יוסי היא ודיעבד נמי לא דלמא רבי יהודה היא ולכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי לא סלקא דעתך דקתני חרש דומיא דשוטה וקטן מה שוטה וקטן דיעבד נמי לא אף חרש דיעבד נמי לא ודלמא הא כדאיתא והא כדאיתא מדקתני סיפא רבי יהודה מכשיר בקטן מכלל דרישא לאו ר' יהודה היא (א) ודלמא כולה ר' יהודה היא מי דמי רישא לפסולה וסיפא לכשירה ודלמא כולה ר' יהודה היא ותרי גווני קטן קתני לה וחסורי מיחסרא והכי קתני הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן בד"א בקטן שלא הגיע לחינוך אבל בקטן שהגיע לחינוך אפילו לכתחלה שר' יהודה מכשיר בקטן במאי אוקימתא כר' יהודה ודיעבד אלא הא דתני (ר') יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה מני אי רבי יהודה דיעבד אין לכתחלה לא אי רבי יוסי דיעבד נמי לא ואלא מאי ר' יהודה ואפי' לכתחלה אלא הא [ז]דתניא [ח]לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא מני לא רבי יהודה ולא רבי יוסי אי ר' יהודה אפי' לכתחלה אי ר' יוסי אפי' דיעבד נמי לא

לעולם

ומחו לה אמוחא. לאחר שאמר שמועה זו הכה על קדקדה כלומר סתר מקצתה ואמר לא אמרו אלא בצבור: **שיור התפר.** כשתופרין יריעות של ספר תורה לחבקן יחד משיירין בתפר למעלה ולמטה: **ומחו לה אמוחא.** לאחר שאמרה הכה על מוחה כלומר חזר וסתר ואמר לאו הלכה למשה מסיני הוא אלא חכמים אמרו: **כדי שלא יקרע.** שאם אינו משייר מהדק בחוזקה כשהוא מהדקו לספר תורה והוא נקרע אבל עכשיו כשהוא מהדקו בכח ומתחיל להרחיב ורוצה להיקרע מונע מלהדקו יותר: **מערה שעמד בה משה.** כשעבר הקב"ה לפניו שנאמר ושמתיך בנקרת הצור (שמות לג) ואליהו אף הוא עמד באותה מערה ועבר הקב"ה לפניו שנאמר ויבא שם אל המערה וגו' ויאמר צא ועמדת בהר וגו' והנה ה' עובר וגו' (מלכים א יט): ה)**מחט סידקית.** שלנו שהיא דקה ותופרין בה סדקי בגדים * ויש מחט אחרת גסה שנקראת מחט של סקאין: **אלמלי נשייר בה נקב.** כפי מחט כשעבר עליהן הקב"ה כמו שנאמר ושכותי כפי עליך עד עברי (שמות לג): **דקדוקי תורה.** ריבויין אתין וגמין מיעוטין אכין ורקין: **דקדוקי סופרים.** שדקדקו האחרונים מלשון משנת הראשונים: **לא יצא.** דיעבד הוא: **וממאי.** דחוץ מחרש דקאמר מתני' אפי' בדיעבד קאמר ור' יוסי היא דפסל בדיעבד: **ולכתחלה הוא דלא.** ובהא איכא למימר דאפי' ר' יהודה מודה דהא לא שמעינן ליה דפליג אלא בדיעבד: **מדסיפא רבי יהודה.** דקתני ור' יהודה מכשיר בקטן: **לא דמי רישא לפסולה וסיפא להכשירה** לא גרסינן ליה דלישנא יתירא הוא. אלא הכי גרסינן **ודלמא רבי יהודה היא ותרי גווני קטן וחסורי מיחסרא כו' הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן.** הא כדאיתא והא כדאיתא חרש לכתחילה ושוטה אפילו בדיעבד: **בד"א בקטן שלא הגיע לחינוך.** לחינוך מצות כגון בן תשע ובן עשר כדאמרינן ביומא בפרק בתרא (דף פב.): **במאי אוקימתא כר' יהודה.** ואשמעת לן דכי אמר רבי יהודה בלא השמיע לאזנו יצא בדיעבד קאמר ולא לכתחילה: **אלא הא דתניא כו' תורם.** ואע"פ שהוא צריך לברך ואין אזניו שומעות הברכה שהוא מוציא מפיו: **אלא מאי.** בעית למימר דרבי יהודה דאמר בלא השמיע לאזנו יצא אפילו לכתחילה כי היכי דתיקום הא דר"י בריה דר"ש בן פזי אליביה והאי דקא מיפלגי בדיעבד להודיעך כחו דר' יוסי: **אלא הא דתניא כו' מני:**

לעולם

מסורת הש"ס

א) [עי' ברכות ה. ועי' פירוש על זה בהקדמת התוי"ט], ב) ברכות טו. [ערכין ג:], ג) ג"ז שם. לעיל יז:, ד) ברכות טו., ה) [ד"ה מחט אחרי ד"ה אלמלי], ו) [תרומות פ"א מ"ב], ז) [פסחים קטז:], ח) [ועי' תוס' לקמן כד. ד"ה אבל וד"ה מי ותוס' עירובין צו. ד"ה ללמד],

◆

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת פָּנָי כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי: שמות לג כ

2. וַיִּתֵּן יְיָ אֵלַי אֶת שְׁנֵי לוּחֹת הָאֲבָנִים כְּתֻבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים וַעֲלֵיהֶם כְּכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְיָ עִמָּכֶם בָּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקָּהָל: דברים ט י

◆

גליון הש"ס

גמרא בצבור שנו. עי' לעיל דף ה ע"א תו' ד"ה היה שובלא: רש"י ד"ה מחט סדקית וכו' ויש מחט אחרת. במתני' דשבת דף קכב ע"ב: תוס' ד"ה ור"י מכשיר וכו' ולא אתי תרי דרבנן. עיין לקמן דף כד ע"א תוס' ד"ה אבל: בא"ד וי"ל דסומא עדיף. עיין לקמן דף כד ע"א תוס' ד"ה מי שלא ראה: תוס' ד"ה ודלמא ר"י היא משום דפסיק. כעין זה שבת דף מ ע"א תוס' ד"ה לעולם:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' לאו ר' יהודה היא (ודלמא כולה וכו' לכשירה) תא"מ ונ"ב רש"י לא גרס ליה: (ב) תוס' ד"ה ור' יהודה וכו' אחריו מה שהוא אומר:

◆

מוסף רש"י

מאן תנא חרש דיעבד נמי לא. דקתני גבי שוטה (ברכות טו.)